

Politika a anglický jazyk

Payments Book, 11. prosince 1945; *Horizon*,
duben 1946

Většina lidí, kteří si s tím vůbec dělají starosti, by přiznala, že anglický jazyk je na tom špatně, ale všeobecně se soudí, že vědomým úsilím s tím nic nezmůžeme. Naše civilizace je v úpadku a náš jazyk – alespoň takhle se argumentuje – musí být nevyhnutelně jako všechno ostatní v úpadku také. Z toho plyne, že jakýkoli boj proti zneužívání jazyka je sentimentální archaismus, jako když dáváte přednost svíčkám proti elektrickému osvětlení či drožkám proti letadlům. Tento postoj je veden napůl podvědomým přesvědčením, že jazyk je přirozený organismus, nikoli nástroj, který si přizpůsobujeme pro vlastní cíle.

Je jasné, že úpadek jazyka musí mít politické a ekonomické příčiny: není pouze důsledkem špatných vlivů toho či onoho spisovatele. Avšak důsledek se může stát příčinou, posílit původní příčinu a mít stejný důsledek v zesílené podobě, a tak dále donekonečna. Člověk se třeba dá na pití, protože má pocit, že nic nedokázal, a pak tím spíš nic nedokáže, protože pije. Něco víceméně podobného se děje s anglickým jazykem. Stává se ošklivým a nepřesným, protože naše myšlenky jsou hloupé, ale nedbalost našeho jazyka usnadňuje, abychom měli hloupé myšlenky. Problém je v tom, že ten proces lze obrátit. Moderní angličtina, zvláště psaná, se jen hemží zlozvuky, které se šíří nápodobou a jimž se lze vyhnout, pokud jsme ochotni dát si trochu té nutné práce. Jestliže se člověk těchto zlozvuků zbaví, může myslet jasněji a jasněji. Myšlení je prvním krokem k politické regeneraci – takže boj proti špatné angličtině není neopodstatněný a není

vylučným zájmem profesionálních spisovatelů. K tomu se ještě vrátím a doufám, že do té doby ozřejmím význam toho, co jsem právě řekl. Prozatím předkládám pět vzorků anglického jazyka, kterým se dnes běžně píše.

Těchto pět pasáží nebylo vybráno proto, že jsou zvláště špatné – mohl bych citovat některé mnohem horší, kdyby mi o to šlo –, ale protože dokládají různé myšlenkové nešvary, kterými nyní trpíme. Jsou trochu podprůměrné, ale jsou to dost reprezentativní vzorky. Označil jsem je čísly, abych se k nim mohl vracet, až to bude nutné.*

1. „I am not, indeed, sure whether it is not true to say that the Milton who once seemed not unlike a seventeenth-century Shelley had not become, out of an experience ever more bitter in each year, more alien (*sic*) to the founder of that Jesuit sect which nothing could induce him to tolerate.“

(Nejsem si vskutku jist, zda nelze popravdě říci, že Milton, který se kdysi jevil jako takový Shelley 17. století, se na základě zkušeností, jež byly rok od roku trpčí, neodcizil zakladateli jezuitské sekty, již nemohl za žádnou cenu tolerovat.)

– profesor Harold Laski (esej ve *Svobodě vyjádření*)

2. „Above all, we cannot play ducks and drakes with a native battery of idioms which prescribes such egregious collocations of vocables as the Basic *put up with* for *tolerate* or *put at a loss* for *bewilder*.“

(Především nemůžeme hazardovat s domácími bateriemi idiomů, která předepisuje takové neslýchané kolokace

* Ukázky uvádíme v originálním znění a doplňujeme český překlad (poznámka editora českého vydání).

výrazů, jako je *vystát místo tolerovat a uvést do rozpaků místo zmást.*)

– profesor Lancelot Hogben (*Interglossa*)

3. „On the one side we have the free personality: by definition it is not neurotic, for it has neither conflict nor dream. Its desires, such as they are, are transparent, for they are just what institutional approval keeps in the forefront of consciousness; another institutional pattern would alter their number and intensity; there is little in them that is natural, irreducible, or culturally dangerous. But *on the other side*, the social bond itself is nothing but the mutual reflection of these self-secure integrities. Recall the definition of love. Is not this the very picture of a small academic? Where is there a place in this hall of mirrors for either personality or fraternity?“

(Na jedné straně máme svobodnou osobnost: není z definice neurotická, neboť ani neprožívá konflikt, ani nesní. Její tužby jsou průhledné, neboť jsou tím, co instituční souhlas staví do popředí vědomí; jiné instituční schéma by změnilo jejich počet a intenzitu; je v nich málo přirozeného, neredukovatelného či kulturně nebezpečného. Ale *na druhé straně* společenské pouto samo není ničím než vzájemným odrazem této sebejisté ucelené osobnosti. Vzpomeňme na definici lásky. Není to snad pravý obraz malého akademika? Kde je v této zrcadlové síni místo pro osobnost či bratrství?)

– esej o psychologii v *Politics* (New York)

4. „All the ‚best people‘ from the gentlemen’s clubs, and all the frantic Fascist captains, united in common hatred of Socialism and bestial horror of the rising tide of the mass revolutionary movement, have turned to

acts of provocation, to foul incendiarism, to medieval legends of poisoned wells, to legalize their own destruction of proletarian organizations, and rouse the agitated petty-bourgeoisie to chauvinistic fervour on behalf of the fight against the revolutionary way out of the crisis.“

(Všichni ti „lepší lidé“ z pánských klubů a všichni šílení fašističtí kapitáni, spojení společnou nenávisť k socialismu a zvířecí hrůzou z dmoucí se vlny masového revolučního hnutí, se uchýlili k provokacím, k hnusnému štváctví, k středověkým legendám o otrávených studních, aby tak legalizovali zkázu, kterou chystají proletářským organizacím, a vyburcovali už tak zjitřenou maloburžoazii k šovinistickému horlení ve jménu boje proti revolučnímu východisku z krize.)

– komunistický pamflet

5. „If a new spirit *is* to be infused into this old country, there is one thorny and contentious reform which must be tackled, and that is the humanization and galvanization of the B.B.C. Timidity here will bespeak canker and atrophy of the soul. The heart of Britain may be sound and of strong beat, for instance, but the British lion’s roar at present is like that of Bottom in Shakespeare’s *Midsummer Night’s Dream* – as gentle as any sucking dove. A virile new Britain cannot continue indefinitely to be traduced in the eyes, or rather ears, of the world by the effete languors of Langham Place, brazenly masquerading as ‚standard English‘. When the Voice of Britain is heard at nine o’clock, better far and infinitely less ludicrous to hear aitches honestly dropped than the present priggish, inflated, inhibited, school-ma’rish arch braying of blameless bashful mewling maidens!“

(Má-li se ta naše dávná zem nadchnout novým duchem, jednou trnitou a spornou reformou je nutno se zabývat, a to polidštěním a oživením BBC. Nesmělost tady prozrazuje nákazu a zakrnění v duši. Srdce Británie je třeba ještě zdravé a bije silně, ale britský lev se dnes spíš podobá Klubkovi v Shakespearově *Snu noci svatojánské* – jeho řev je jako ten pšouk holoubátka. Silná nová Británie nemůže být donekonečna umenšována v očích či spíše uších světa zženštilou malátností Langham Place, která se drze vydává za „standardní angličtinu“. Když v devět hodin zazní Hlas Británie, bylo by mnohem lepší a nekonečně méně směšné, kdybychom uslyšeli cockneyský přízvuk než to současné afektované, pompézní, neživé a povýšené hýkání nevinných, stydlivých, umňoukaných slečinek!)

– dopis z *Tribune*

Každá z těchto pasáží má vlastní nedostatky, ale pokud odhlédneme od ošklivosti, které by se dalo vyhnout, mají všechny společné dvě vlastnosti. Tou první je zkostnatělost metaforiky, tou druhou nepřesnost. Pisatel buď ví, co chce říci, a neumí to vyjádřit, nebo nevědomky říká něco jiného, nebo je mu skoro lhostejné, zda jeho slova mají nějaký význam či ne. Tato směsice vágnosti a naprosté neschopnosti je tou nejvýraznější známkou moderní anglické prózy, zvláště různých politických spisů. Jakmile se nastolí určitá témata, konkrétno se rozpouští v abstraktnu a jako by nikdo neuměl vymyslet slovní obraty, které nejsou otřepané: próza se čím dál méně skládá ze *slov* vybíraných kvůli jejich významu a čím dál více z *frází* lepených dohromady jako díly prefabrikaného kurníku. Níže uvádím s poznámkami a příklady

různé triky, s jejichž pomocí se obvykle vyhýbáme řádné výstavbě textu:

Umírající metafora. Nově vytvořená metafora pomáhá myšlení tím, že evokuje vizuální představu, zatímco na druhé straně metafora, která je formálně „mrtvá“ (např. železná vůle), se vlastně stala obvyčejným slovem a může být obvykle použita, aniž by ubrala textu na životnosti. Ale mezi těmito dvěma kategoriemi je obrovské odkladiště otřepaných metafor, které ztratily veškerou sílu evokace a používají se pouze proto, že šetří lidem práci s vymyšlením vlastních slovních spojení. Například: *ring the changes on, take up the cudgels for, toe the line, ride roughshod over, stand shoulder to shoulder with, play into the hands of, no axe to grind, grist to the mill, fishing in troubled waters, rift within the lute, on the order of the day, Achilles' heel, swan song, hotbed* (ohlašovat změnu, bít se za něco, držet linii strany, nebrat sebemenší ohledy, stát bok po boku, hrát někomu do ruky, ne/ohřívát si vlastní polívčičku, voda na něčí mlýn, lovit v kalných vodách, osudová vada, na pořadu dne, Achillova pata, labutí píseň, semeníště). Mnohé z nich se dnes používají bez znalosti jejich původního významu a často se spojují neslučitelné metaforicky, což je jasná známka toho, že pisatele nezajímá to, co říká. U některých dnes běžných metafor byl překroucen původní význam, aniž si toho jsou jejich uživatelé vědomi. Například *toe the line* se občas píše jako *tow the line*. Dalším příkladem je sousloví *the hammer and the anvil* (kladivo a kovadlina), které se nyní vždy používá ve významu, že ze střetu vyjde špatně kovadlina. V reálném životě se naopak o kovadlinu vždy rozbije kladivo, nikdy naopak; pisatel, který by na chvíli zapřemýšlel o tom, co říká, by

si to uvědomil a přestal by původní význam sousloví překrucovat.

Multiverbizace. Multiverbizace, neboli tvoření víceslovných pojmenování, nám ušetří práci s hledáním vhodných sloves a podstatných jmen a zároveň vyplní každou větu nějakými slabikami navíc, takže vzniká dojem symetrie. Typické obraty jsou: *render inoperative, militate against, prove unacceptable, make contact with, be subjected to, give rise to, give grounds for, have the effect of, play a leading part (role) in, make itself felt, take effect, exhibit a tendency to, serve the purpose of* (vyřadit z provozu, hrát v neprospěch, ukázat se nepřijatelným, navázat spojení, být vystaven čemu, zapříčinit vznik, zavdávat příčinu, mít za následek, hrát hlavní roli v, nechat pocítit, vstoupit v účinek, vykazovat tendenci, sloužit účelu) atd. atd. Základem je vynechávání jednoduchých sloves. Místo jednoduchého slova, jako je *break, stop, spoil, mend, kill* (rozbít, zastavit, zkazit, spravit, zabít), se sloveso stává slovním spojením vytvořeným z podstatného nebo přídavného jména připojeného k nějakému slovesu. Navíc kdekoli je to možné, užívá se trpného rodu místo činného a místo gerundia spojení s podstatným jménem (*by examination of* místo *by examining*). Škála sloves se dále zužuje slovotvorbou pomocí afixů *-ize* a *de-* a banálním tvrzením se dodává hloubky použitím dvojího záporu *not un-*. Jednoduché spojky a předložky se nahrazují obraty, jako je *with respect to, having regard to, the fact that, by dint of, in view of, in the interests of, on the hypothesis that* (s ohledem na, vzhledem k, s tím, že, prostřednictvím čeho, se zřetelem na, v zájmu toho a toho, za předpokladu, že); konce vět pak zachraňují před rozčarováním takové zvukné fráze, jako *greatly to be desired, cannot be left out*

of account, a development to be expected in the near future, deserving of serious consideration, brought to satisfactory conclusion (jak by bylo opravdu záhodno, nelze pustit ze zřetele; vývoj, který lze očekávat v nejbližší budoucnosti; zaslouží důkladného zvažení; dovedený k uspokojivému závěru) a tak dále a tak dále.

Rádoby učená slova. Slova jako *phenomenon, element, individual, objective, categorical, effective, virtual, basic, primary, promote, constitute, exhibit, exploit, utilize, eliminate, liquidate* (fenomén, element, individuum, objektivní, kategorický, efektivní, virtuální, bazální, primární, propagovat, konstituovat, manifestovat, exploatovat, utilizovat, eliminovat, likvidovat) se užívají proto, aby přihráslila prosté věty a dodala punc vědecké nestrannosti předpojatým úsudkům. Adjektiva, jako jsou *epoch-making, epic, historic, unforgettable, triumphant, age-old, inevitable, inexorable, veritable* (epochální, impozantní, historický, nezapomenutelný, triumfální, věkovitý, nevyhnutelný, nesmiřitelný, autentický), se používají, aby dodala vážnosti nečistým procesům mezinárodní politiky, zatímco články psané na oslavu války obvykle sahají po archaické formě a typická slova jsou: *realm, throne, chariot, mailed fist, trident, sword, shield, buckler, banner, jackboot, clarion* (říše, trůn, válečný vůz, železná pěst, trojzubec, meč, štít, pěštní štítek, standarta, jezdecká bota, polnice). Cizí slova a výrazy, jako například *cul de sac, ancien régime, deus ex machina, mutatis mutandis, status quo, Gleichschaltung, Weltanschauung*, jsou tu od toho, aby dodala textu zdání kulturnosti a elegance. S výjimkou několika užitečných zkratk *i.e., e.g.* a *etc.* (tj., např. a atd.) není vůbec zapotřebí užívat tyto stovky cizích spojení, které jsou dnes v angličtině běžné. Ten,

kdo neumí psát, zvláště v oborech, jako jsou exaktní věda, politika a sociologie, je téměř vždy pronásledován představou, že latinská či řecká slova jsou ušlechtilější než ta domácí, a různá nepotřebná slova, jako například *expedite, ameliorate, predict, extraneous, deracinated, clandestine, subaqueous (urychlit, zlepšit, předvídat, vnější, vykořeněný, utajovaný, podvodní)* a stovky dalších, tak neustále získávají převahu nad svými anglosaskými protějšky.* Žargon, který je vlastní marxistickým spisům, *hyena, hangman, cannibal, petty bourgeois, these gentry, lacquey, flunkey, mad dog, White Guard (hyena, kat, kanibal, maloburžoazní, panstvo, lokaj, nohsled, šílený pes, bělogvardějci)*, pozůstává hlavně ze slov a frází přeložených z ruštiny, němčiny či francouzštiny; ale běžný způsob vytváření nových slov je, když vezmete latinský či řecký kořen a přidáte příslušnou předponu či příponu, u sloves například příponu *-ize*. Často je snadnější tvořit slova takto – *deregionalize, impermissible, extramarital, non-fragmentary* atd. (*deregionalizovat, nepřípustný, extramaritální, nefragmentární* atd.) – než si vzpomenout na anglická slova, která by významu odpovídala. Výsledkem je obvykle ještě větší lajdáctví a mlhavost.

Slova bez významu. V určitých textech, zvláště v umělecké a literární kritice, běžně nacházíte dlouhé pasáže,

* Zajímavou ukázkou jsou anglické názvy květin, používané až donedávna, které jsou nyní vytlačovány názvy řeckými, jako například *antirrhinum* místo *snapdragon* (hledík), *myosotis* místo *forget-me-not* (pomněnka) apod. Těžko lze v této změně módy spatřovat nějaký praktický důvod; patrně pramení z instinktivního odklonu od domácího slova a mlhavého pocitu, že řecké slovo je vědecké (poznámka autora).

kteří téměř naprosto postrádají význam.* Slova, jako jsou *romantický, plastický, hodnoty, lidský, mrtvý, sentimentální, přirozený, vitalita*, tak jak se užívají v umělecké kritice, jsou zcela bez významu, neboť nejenže neodkazují k nějakému zjevnému předmětu, ale čtenář to od nich ani neočekává. Když kritik napíše: „Vynikající vlastností díla pana X je jeho živost,“ zatímco jiný napíše: „Nejnápadnějším rysem díla pana X je jeho zvláštní mrtvolnost,“ čtenář to přijme jako prostý rozdíl v názorech. Kdyby místo žargonu *mrtvý* a *živý* šlo o slova, jako je *černý* a *bílý*, viděli bychom okamžitě, že se tu nesprávně používá jazyk. Mnohá politická slova jsou zneužívána podobně. Slovo *fašismus* nemá nyní žádný význam krom toho, že označuje „cosi nežádoucího“. Slova *demokracie, socialismus, svoboda, vlastenecký, realistický, spravedlnost* mají každé několik různých významů, vzájemně neslučitelných. V případě slova jako *demokracie* nejenže neexistuje žádná definice, na níž bychom se shodli, ale pokusu stanovit ji se vzpírají všechny strany. Téměř všeobecně se pociťuje, že řekneme-li o nějaké zemi, že je demokratická,

* Příklad: „Comfort's catholicity of perception and image, strangely Whitmanesque in range, almost the exact opposite in aesthetic compulsion, continues to evoke that trembling atmospheric accumulative hinting at a cruel, an inexorably serene timelessness... Wrey Gardiner scores by aiming at simple bullseyes with precision. Only they are not so simple, and through this contented sadness runs more than the surface bitter-sweet of resignation.“ (Comfortova zvláštní univerzálnost vnímání a obraznosti, ve své škále zvláštně whitmanovská, nachází téměř pravý opak v estetickém nutkání a nadále evokuje ten chvějivý atmosférický pocit, který ve svém úhrnu naráží na krutou a neúprosně vyrovnanou nadčasovost... Wrey Gardiner dosahuje účinku, když míří s přesností prostě do černého. Pouze to není zase tak prosté a tímto spokojeným smutkem prolíná víc než povrchová sladkobolná rezignace.) – *Poetry Quarterly* (poznámka autora).

chválíme ji. Z toho plyne, že obhájci kteréhokoli režimu tvrdí, že je demokratický, a bojí se, že by museli přestat toto slovo používat, kdyby se omezilo na jeden přesný význam. Slova tohoto typu se často používají úmyslně nepoctivě. Osoba, která je používá, má totiž svou vlastní soukromou definici, ale dovolí posluchači, aby si myslel, že má na mysli něco zcela jiného. Věty jako *Marsál Pétain byl opravdový vlastenec* nebo *Sovětský tisk je nejsvobodnější na světě* či *Katolická církev se staví proti perzekuci*, se vždy vyslovují s úmyslem klamat. Jiná slova užívaná v různých významech, a ve většině případů víceméně nepoctivě, jsou *třída*, *totalitní*, *věda*, *pokrokový*, *reakční*, *buržoazní*, *rovnost*.

Když jsem vytvořil tento soupis podvodů a zvráceností, uvedu na příkladu, k jakým textům vedou. Z povahy věci půjde tentokrát o text smyšlený. Hodlám přeložit úryvek v dobré angličtině do moderní angličtiny toho nejhoršího druhu. Zde jsou známé verše z *Kazatele*:

„I returned, and saw under the sun, that the race is not to the swift, nor the battle to the strong, neither yet bread to the wise, nor yet riches to men of understanding, nor yet favour to men of skill; but time and chance happeneth to them all.“ (Opět jsem pod sluncem viděl, že běh nezávisí na snaze hbitých ani boj na bohatýrech ani chléb na moudrých ani bohatství na rozumných ani přízeň na těch, kdo mají poznání, ale jak kdy každému z nich přeje čas a příležitost.)

A takhle by to asi vypadalo v moderní angličtině:

„Objective consideration of contemporary phenomena compels the conclusion that success or failure in competitive activities exhibits no tendency to be commensurate with innate capacity, but that a considerable

element of the unpredictable must invariably be taken into account.“ (Objektivní posouzení současných jevů si vynucuje závěr, že úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách nevykazuje žádnou tendenci souvislosti s vrozenými schopnostmi, ale že je nutno permanentně brát v potaz značný element nepředvídatelného.)

Je to samozřejmě parodie, ale ne úplně od věci. Výše uvedená ukázka č. 3 například obsahuje několik částí v podobném stylu. Je jasné, že jsem „nepřeložil“ úplně vše. Začátek a konec věty se řídí původním významem dosti věrně, ale konkrétní ilustrace uprostřed – běh, boj, chléb – se rozplývají v mlhavém spojení „úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách“. Muselo to tak být, protože žádný moderní autor z těch, o kterých hovořím – žádný takový, který je schopen vypustit frázi jako „objektivní posouzení současných jevů“ –, by nikdy nevyjádřil své myšlenky tak přesně a detailně. Moderní próza má sklon uhýbat od konkrétnosti. Nyní analyzujme tyto dvě věty blíže. První obsahuje 49 slov, ale pouhých 60 slabik a všechna ta slova jsou z každodenního života. Druhá obsahuje 38 slov a 90 slabik: 18 slov je latinského původu, jedno z řečtiny. První věta obsahuje šest živých obrazů a pouze jedno spojení („čas a příležitost“), o němž by se dalo říci, že je mlhavé. Ta druhá neobsahuje ani jedno svěží, poutavé spojení a přes svých 90 slabik podává pouze zkrácenou verzi významu obsaženého v první. Přesto se v moderní angličtině bezpochyby stále více šíří typ druhé věty. Nechci přehánět – tento styl není ještě všeobecně rozšířen a i na té nejhůř napsané stránce se tu a tam objeví záblesky jasného vyjádření. Přesto však – kdyby vám nebo mně někdo řekl, abychom napsali něco o nejistém lidském osudu, asi bychom se dostali blíž k té mé vymyšlené větě než k té z *Kazatele*.

Jak jsem se snažil ukázat, nejhorší moderní psaní ne-
spočívá ve výběru slov podle jejich významu a vymyšlení
obrazů, které by přispěly k osvětlení významu. Jde o to,
že poslepujete dlouhé řetězce slov, které už poskládal
někdo jiný, a pouhým švindlem dodáte výsledku repre-
zentativní formu. Takový způsob psaní je lákavý, proto-
že je snadný. Snadnější, a dokonce rychlejší, když si na
to navyknete, je říci *Podle mého názoru není neosprave-
dlnitelný předpoklad místo Myslím*. Pokud používáte už
hotová spojení, nejenže nemusíte lovit v paměti slova,
ale také si nemusíte dělat starosti s rytmem svých vět,
protože tato spojení jsou obvykle sestavena tak, aby byla
víceméně libozvučná. Když tvoříte text ve spěchu – když
například diktujete stenografce nebo pronášíte veřejný
projev –, je přirozené, že zabřednete do afektovaného,
latinizujícího stylu. Zakončení typu *zřetel, který bychom
měli mít na paměti* nebo *závěr, s nímž bychom všichni rádi
souhlasili* zachrání mnohou větu před strohým koncem.
Užíváte-li vyčpělé metafory, přirovnání a idiomy, ušetří-
te si značné duševní úsilí, avšak zamlžíte smysl toho, co
říkáte, a to nejen směrem ke čtenáři, ale i k sobě samým.
V tom jsou smíšené metafory důležité. Jediným účelem
metafory je vyvolat vizuální představu. Pokud se tyto
představy tlučou – jako ve větách *Fašistická chobotnice
zapěla svou labutí píseň* a *Okovaná bota se rozpustila v ta-
vicím kotlíku*, lze téměř s jistotou předpokládat, že pisatel
nevidí v duchu obraz těch předmětů, které pojmenovává;
jinými slovy doopravdy nemyslí. Podívejte se znovu na
příklady, které jsem uvedl na začátku tohoto eseje. Pro-
fesor Laski (č. 1) užije v rámci 53 slov pět záporů. Jeden
z nich je nadbytečný a činí z celé pasáže nesmysl, navíc
zde došlo k posunu ve slově *alien* (*cizí místo akin, příbuz-
ný*), z čehož vznikl další nesmysl, a k několika zbytečným

neobratnostem, které ještě umocňují obecnou mlhavost.
Profesor Hogben (č. 2) hazarduje s baterií, která je schop-
na psát předpisy, a zatímco nesouhlasí s každodenním
spojením *put up with* (vystát), nechce se mu zřejmě vy-
hledat ve slovníku slovo *egregious* (neslýchaný), aby si
zjistil, co znamená. Pokud člověk zaujme nesmiřitelný
postoj k č. 3, pochopí, že neznamená naprosto nic: pat-
rně byste se mohli dopracovat k zamýšlenému významu,
kdybyste si přečetli celý článek, z něhož je úryvek vyňat.
V č. 4 pisatel víceméně ví, co chce říci, ale shluk zatuch-
lých slovních spojení mu stojí v cestě jako čajové lístky,
které ucply dřez. V č. 5 se slova a význam téměř úplně
rozcházejí. Lidé, kteří takhle píší, obvykle vědí citem, co
chtějí říci – něco se jim nelíbí a chtějí vyjádřit svou so-
lidarititu s něčím jiným –, ale přesnost toho, co říkají, je
nezajímá. Pečlivý pisatel se bude u každé věty ptát při-
nejmenším na čtyři věci: Co se snažím říci? Jakými slo-
vy to vyjádřím? Jaký obraz či idiom to objasní? Je tento
obraz natolik svěží, aby zapůsobil? A patrně si sám položí
ještě dvě otázky: Mohl bych to vyjádřit stručněji? Řekl
jsem snad něco, co je ošklivé a čemu se lze vyhnout? Ale
nemusíte se tolik namáhat. Můžete si to usnadnit tím,
že otevřete svou mysl a necháte do ní proudit už hotové
fráze. Ony za vás ty věty sestaví – do jisté míry za vás bu-
dou dokonce myslet – a v případě potřeby vykonají důle-
žitou službu a zčásti zatemní význam i před vámi. A tady
se právě jasně ukazuje to zvláštní spojení mezi politikou
a znehodnocením jazyka.

V naší době zhruba platí, že politické texty jsou špatné
texty. Tam, kde to neplatí, obvykle zjistíte, že autor je ně-
jaký rebelant, který vyjadřuje své soukromé názory, a ne
„linii strany“. Ortodoxie jakékoli barvy jako by vyžado-
vala neživý, imitativní styl. Politický žargon nacházející se

v pamfletech, úvodnicích novin, manifestech, vládních dokumentech a projevech podtajemníků se jistě liší podle strany, ale všechny jsou si podobné v tom, že v nich člověk skoro nenajde svěží, živé a originální slovní spojení. Když sledujete, jak nějaký unavený oportunista na pódiu mechanicky opakuje známé fráze – *nelidská zvěrstva, železná pata, krví zbrocená tyranie, svobodné národy světa, stát bok po boku* –, často máte zvláštní pocit, že se nedíváte na živou lidskou bytost, ale na nějakou figurínu. Ten pocit se ještě znásobí ve chvílích, kdy se řečníkovi odrazí světlo na sklech brýlí, z nichž se pak stanou slepé plošky, za kterými není vidět oči. A to není vůbec žádná fantazie. Mluvčí, který používá takové fráze, je na dobré cestě, že ze sebe udělá stroj. Z jeho hrdla vycházejí příslušné zvuky, ale jeho mozek se nezapojuje jako v případě, kdy by volil vlastní slova. Pokud ten projev navykle opakuje stále dokola, možná si téměř není vědom toho, co říká, jako když člověk vyslovuje odpovědi v kostele. A tento redukováný stav vědomí, pokud není zrovna nezbytný, je pro politickou konformitu přinejmenším příhodný.

V naší době je politický projev a psaní především obhajobou neobhajitelného. Témata, jako je pokračování britské nadvlády v Indii, ruské čistky a deportace či shoení atomové bomby na Japonsko, se vskutku dají obhajovat, ale pouze pomocí argumentů, které jsou pro většinu lidí příliš brutální a které se neslučují s vyhlášenými cíli politických stran. Politický jazyk tak většinou musí sestávat z eufemismů, odpovídání na otázku otázkou a z naprosto bezbřehé vágnosti. Bezbranné vesnice se bombardují z letadel, obyvatelstvo se vyžene do volné krajiny, dobytek postřelí z kulometu, chýše se zapálí zápalnými střelami: tomu se říká *pacifikace*.

Miliony rolníků se připraví o půdu a pošlou se na cestu jen s tím, co mohou unést: tomu se říká *odsun obyvatelstva* či *korekce hranic*. Lidé jsou léta věznění bez soudu nebo strženi do zátylku či posíláni do arktických dřevařských táborů, aby tam umřeli na kurděje: tomu se říká *eliminace nežádoucích žvlů*. Takové fráze jsou zapotřebí, když chcete pojmenovávat věci, aniž byste vyvolávali jejich obraz v mysli lidí. Vezměte si například nějakého dobře situovaného anglického profesora, který hájí ruskou totalitu. Nemůže říci přímo: „Věřím, že je správné zabíjet politické protivníky, pokud tím docílíme dobrých výsledků.“ Patrně tudíž řekne něco jako:

„Zatímco otevřeně připouštíme, že sovětský režim vykazuje jisté znaky, které by lidumil měl nejspíš snahu odsuzovat, musíme myslím souhlasit s tím, že určité omezení práva na politickou opozici je nevyhnutelně průvodním jevem přechodných období a že strážně, které ruský lid musí prodělavat, jsou bohatě ospravedlněny ve sféře konkrétních výsledků.“

Pompézní styl je už sám o sobě eufemismem. Nános latinských slov přikryje fakta jako hebký sníh, zamlží obrysy a zahalí detaily. Velkým nepřítelem jasného jazyka je neupřímnost. Existuje-li rozdíl mezi skutečnými a deklarovanými cíli, člověk se zřejmě instinktivně uchýlí k dlouhým slovům a vyčerpaným idiomům, jako když se pie vypouští inkoust. V naší době se politice zkrátka nelze vyhnout. Všechny problémy jsou politické problémy a politika sama je snůškou lží, vyhýbavosti, hlouposti, nenávisti a schizofrenie. Pokud je všeobecné ovzduší špatné, jazyk musí trpět. Dalo by se myslím zjistit – to je můj dohad, nemám dostatečné znalosti, abych si to ověřil –, že němčina, ruština a italština během posledních deseti či patnácti let v důsledku diktatury také upadly.

Ale pokud myšlení kazí jazyk, pak také jazyk kazí myšlení. Nesprávný úzus se šíří tradicí a nápodobou dokonce i mezi lidmi, kteří by si na to měli dávat pozor. Zvulgarizovaný jazyk, o kterém jsem zde hovořil, je svým způsobem velice šikovný. Fráze jako *nikoli neospravedlnitelný předpoklad; má daleko do dokonalosti; neposlouží žádnému dobrému účelu; zřetel, který bychom měli mít na paměti* nás nepřestávají pokoušet, jako krabička aspirinu, kterou máme stále po ruce. Když si tento esej projdete od začátku, určitě zjistíte, že jsem se v něm opakovaně dopouštěl právě těch prohrěšků, proti kterým protestuji. V dnešní poště jsem dostal pamflet pojednávající o situaci v Německu. Autor mi tvrdí, že se „cítíl nucen“ napsat ho. Otevřu ho namátkou a téměř první věta, kterou uvidím, zní: „(Spojenci) mají příležitost nejen docílit radikální přeměny společenské a politické struktury Německa tak, aby se vyhnuli nacionalistické reakci v Německu samém, ale zároveň položit základy spolupráce a sjednocení v Evropě.“ Chápete, „cítí se nucen“ psát – cítí nejspíš, že má co říci –, a přece se jeho slova jako jezdečtí koně při zvuku polnice řadí automaticky do toho známého jednotvárného schématu. Téhle invazi prefabrikovaných frází do naší mysli (*položít základy, dosáhnout radikální přeměny*) se dá zabránit pouze tehdy, když se má člověk před nimi neustále na pozoru, protože každá taková fráze otupí kus mozku.

Jak už jsem řekl, úpadek našeho jazyka lze patrně razit. Ti, kdo to popírají, by tvrdili, pokud by vůbec našli nějaký argument, že jazyk pouze odráží existující společenské podmínky a že nemůžeme ovlivňovat jeho vývoj žádnou přímou manipulací se slovy a stavbou. Pokud jde o obecný tón či ducha jazyka, může to být pravda, ale není to pravda v podrobnostech. Hloupá slova a výrazy často

zmizely, a ne vývojovým procesem, ale díky vědomé akci menšiny. Nedávné příklady jsou *prozkoumat každou cestu* nebo *nenechat kámen na kameni*, které byly zneškodněny posměšky několika novinářů. Existuje dlouhý seznam otrěpaných metafor, kterých bychom se mohli zbavit podobným způsobem, kdyby se tím zabývalo dost lidí; a také by bylo možné posměchem zlikvidovat dvojí zápor *not un-*,* omezit množství latinských a řeckých slov v průměrné větě, vyhnat cizí fráze a zatoulaná vědecká slova a vůbec usilovat, aby afektovanost vyšla z módy. Ale to jsou všechno drobnější záležitosti. Obrana anglického jazyka znamená víc a možná je lepší začít tím, co *neznamená*.

Jednak nemá nic společného s archaismy, se zachraňováním zastaralých slov a slovních obrátů, nebo se stanovením „standardní angličtiny“, od níž se nesmíme odchylovat. Naopak, zvláště se musí zabývat odvržením každého slova či idiomu, které už nejsou k užitku. Nemá nic společného se správnou gramatikou a syntaxí, které nejsou důležité, pokud se vyjádříte jasně, nebo s potlačováním amerikanismů či s cílem dosáhnout „dobrého prozaického stylu“. Na druhé straně se nezabývá předstíranou prostotou a pokusy učinit z psané angličtiny hovorovou. Ani to *neznamená*, že by se v každém případě měla dávat přednost anglosaským slovům před latinskými, třebaže jde o to užívat k vyjádření příslušného významu co nejméně slov a co nejkratších. A především je zapotřebí, aby se výběr slova řídil významem, a ne naopak. To nejhorší, co můžete v próze udělat se slovy, je podřídít

* Člověk se může z používání dvojího záporu *not un-* (nikoli ne-) vyléčit tím, že se naučí nazpaměť větu: *A not unblack dog was chasing a not unsmall rabbit across a not ungreen field* (*Nikoli nečerný pes hnal nikoli nemalého králíka přes nikoli nezelené pole*) (poznámka autora).

se jim. Máte-li na mysli něco konkrétního, myslíte beze slov a pak, když chcete popsat tu věc, kterou jste si představili, pravděpodobně hledáte, dokud nenajdete přesná slova k jejímu vyjádření. Myslíte-li na něco abstraktního, máte spíš sklon používat slova hned od začátku, a pokud nevyvinete vědomé úsilí, abyste se tomu vyhnuli, už se vám nahrne do hlavy existující žargon a udělá tu práci za vás, za cenu, že zamlží, nebo dokonce pozmění význam. Je patrně lepší odkládat užití slov co nejdéle a projasnit si význam co nejvíc skrze obrazy a vjemy. Poté můžete vybírat – a ne prostě *přijmout* – slovní obraty, které co nejlépe vyjádří tento význam, a pak obrátit hledisko a zamyslet se nad tím, jaký dojem učiní vaše slova na jinou osobu. Toto poslední duševní úsilí vyřadí všechny vyčpělé a smíšené obrazy, všechny prefabrikované fráze, zbytečná opakování a tlachy a vágnost vůbec. Ale člověk může často pochybovat o účinku nějakého slova či souloví a potřebuje pravidla, na která se může spolehnout, když selže instinkt. Myslím, že následující rady pokryjí většinu případů:

- a) Nikdy nepoužívejte metafory, příměry či jiné řečnické figury, které vidáte v tisku.
- b) Nikdy nepoužívejte dlouhé slovo tam, kde vám stačí krátké.
- c) Pokud je možné nějaké slovo vynechat, vždycky to udělejte.
- d) Nikdy nepoužívejte trpný rod tam, kde můžete použít činný.
- e) Nikdy nepoužívejte cizí slovní spojení, vědecké slovo nebo žargon, pokud vás napadne každodenní anglický ekvivalent.
- f) Porušte raději kterékoli z těchto pravidel, než byste se dopustili něčeho vysloveně barbarského.

Tato pravidla vám budou připadat elementární a také jsou, ale vyžadují hlubokou změnu v přístupu u každého, kdo si zvykl na styl, který je nyní v módě. Člověk by mohl všechna dodržovat, a přesto psát špatnou angličtinou, ale nemohl by psát to, co jsem citoval v pěti ukázkách na začátku tohoto článku.

Neposuzoval jsem zde literární použití jazyka, ale pouze jazyk jako nástroj vyjadřování, a ne zatemňování či zabraňování myšlení. Stuart Chase a jiní došli až k tvrzení, že všechna abstraktní slova jsou bez významu, a používal to jako záminku pro hájení jakéhosi politického kvietismu. Pokud nevíte, co je to fašismus, jak proti němu můžete bojovat? Člověk nemusí spolknout takové absurdity, ale měl by uznat, že současný politický chaos souvisí s úpadkem jazyka a patrně je možné dosáhnout zlepšení tím, že začneme u řeči. Když zjednodušíte jazyk, kterým se vyjadřujete, zbavíte se těch největších hloupostí ortodoxie. Nemůžete pak mluvit žádným z těch potřebných žargonů, a když vypustíte z úst hloupou poznámku, její hloupost bude zřejmá, dokonce i vám. Politický jazyk – a s obměnami to platí o všech politických stranách od konzervativců až po anarchisty – je koncipován tak, aby lži zněly pravdivě a vražda úctyhodně a aby vzbuzoval dojem pevnosti i u pouhého vánku. Tohle všechno se nedá změnit ze dne na den, ale člověk může přinejmenším změnit vlastní návyky a čas od času dokonce, pokud se bude vysmívat nahlas, poslat nějakou opotřebovanou a neužitečnou frázi – nějakou tu *okovanou botu*, *Achillovu patu*, *semeniště*, *tavicí kotlík*, *lakmusový papírek*, *hotové peklo* či další slovní zmetky – na smetiště, kam patří.